

EQUINOR- SKANDALEN I USA

**Metoderapport
SKUP 2020**

EQUINOR-SKANDALEN I USA

Dagens Næringsliv har avslørt ukultur, ukontrollert pengebruk og manglende åpenhet i Equinor. Etter å ha fått tak i hemmelige, interne rapporter og kilder som aldri tidligere har stått frem, har avisen beskrevet hva som egentlig skjedde da Norges største selskap tapte mer enn 200 milliarder kroner i USA.

Innsendere:

Morten Ånestad (tlf: 93 25 60 92)

Lars Backe Madsen (tlf: 93 25 63 54)

Marie Melgård (tlf: 98 43 22 77)

Terje Erikstad (tlf: 93 25 63 64).

Takk til:

Gry Egenes, Frode Frøyland, Birk Tjeldflaat Helle, Agnete Klevstrand, Jan Johannessen, Frithjof Jacobsen, Kari Live Rønningen og Anders Stensen.

Publisert:

Fra 6. mai 2020. Arbeidet har fortsatt jevnlig med til sammen én dokumentar, 69 artikler, 19 kommentarer og ni videoer. Alt sammen er vedlagt rapporten. Artikler publisert etter 11. januar 2021 kan ettersendes ved behov.

Kontaktpersoner:

Morten Ånestad – morten.anestad@dn.no

Lars Backe Madsen – lars.madsen@dn.no

Redaksjon:

Dagens Næringsliv
Postboks 1182 Sentrum
0107 OSLO

Innsenderne står inne for juridiske og etiske vurderinger og formuleringer i metoderapporten.

Innholdet er avklart med Dagens Næringslivs etikk- og metoderedaktør.

Innhold

1. Innledning	1
2. Slik har arbeidet vært organisert	1
3. Slik kom arbeidet i gang	2
4. Første problemstilling	2
5. Metoder, utfordringer og spesielle erfaringer	2
5.1 Fase 1: Innledende research	2
5.1.1 Metode: Innsamling og systematisering av data	2
5.1.2 Metode: Analyser og systematisering av video	2
5.1.3 Metode: Sparring med analytikere	3
5.1.4 Metode: Dypdykk i juridiske dokumenter	3
5.1.5 Metode: Andre offentlige amerikanske databaser	3
5.1.6 Metode: Kartlegging i amerikanske medier	3
5.1.7 Utfordring: Komplisert selskapsstruktur og manglende innsyn	4
5.1.8 Endret problemstilling	4
5.2 Fase 2: Kartlegging og sikring av sentrale kilder	4
5.2.1 Metode: Systematisering av kilder	4
5.2.2 Metode: Analyser på LinkedIn	4
5.2.3 Metode: Analyser på Glassdoor	5
5.2.4 Metode: Analyser på Instagram, Facebook og Twitter	5
5.2.5 Metode: Kildekonsentrasjon og «De røde rapportene»	5
5.3 Fase 3: Det første gjennombruddet	5
5.3.1 Spesiell erfaring: Den topphemmelige internrevisjonen	5
5.3.2 Utfordring: Ferdige og uferdige rapporter	6
5.3.3 Spesiell erfaring: Internkonflikt i Equinor	6
5.3.4 Metode: Dechiffrering av rapporter	6
5.3.5 Metode: Kryssjekk av opplysninger	7
5.3.6 Metode: Eksempel på kombinert metodebruk 1	7
5.3.7 Metode: Eksempel på kombinert metodebruk 2	7
5.3.8 Utfordring: Sikkerhet og kildevern	8
5.3.9 Det andre gjennombruddet: På sporet av 200 milliarder	8
5.4 Fase 4: Regnskapsanalyse	8
5.4.1 Metode: Dekonstruksjon og ny oppbygging av Equinor-regnskap	9
5.5 Fase 5: Det mektige Equinor	10
5.5.1 Metode: Åpen dialog	10
5.6 Fase 6: Metode: Strategisk forarbeid i London	11
5.7 Fase 7: Reise til USA	11

5.7.1	Utfordring: Taushetserklæringer og frykt for søksmål	11
5.7.2	Metode: Organisering av kildemøter i USA	11
5.7.3	Spesiell erfaring: Respektløse amerikanere	12
5.7.4	Det tredje gjennombruddet: Internrevisor står frem	12
5.7.5	Metode: Offisielle intervjuer	12
5.7.6	Metode: Rettsdokumenter bare ved oppmøte	12
5.7.7	Utfordring: Observasjon i Nord-Dakota	13
5.7.8	Metode: Kalkun- og biljakt	13
5.7.9	Utfordring: Tilbake til covid19	13
5.8	Fase 8: Politisk håndtering	13
5.8.1	Metode: Politisk kartlegging	14
5.8.2	Metode: Innsynsbegjæringer	14
5.8.3	Utfordring: Avslag og stengte dører	14
5.8.4	Metode: Politiske bakgrunnssamtaler	15
5.9	Fase 9: Faktasjekk, konfrontasjon og publisering	15
5.9.1	Metode: Ekstra og svært omfattende faktasjekk	15
5.9.2	Metode: Konfrontasjon	15
5.9.3	Spesiell erfaring: Sentraliserte svar	15
5.9.4	Metode: Direkte møte	15
5.9.5	Spesiell erfaring: «Korrupsjonstallet»	16
5.9.6	Spesiell erfaring: Helge Lund	16
5.9.7	Spesiell erfaring: Equinors brev	16
5.9.8	Metode: Fortellerteknikk	16
5.9.9	Metode: Digital presentasjon	17
5.10	Fase 10: Oppfølginger og nye avsløringer	17
5.10.1	Utfordring: Equinor spinner	17
5.10.2	Utfordring: «Gammelt nytt»	17
5.10.3	Metode: Beskrivelse av ukultur	18
5.10.4	Utfordring: Equinor spinner mer	18
5.10.5	Spesiell erfaring: Innrømmelsene	18
5.10.6	Metode: Demokratisk press	18
5.10.7	Metode: Bakgrunnssjekk av lederkandidater	19
5.10.8	Metode: Verifisering av dokumenter fra anonyme kilder	19
5.10.9	Spesiell erfaring: Nobel-kollisjon	19
5.10.10	Spesiell erfaring: Eget skatteparadis	19
6.	Konsekvenser	20
7.	Vedlegg:	21
7.1	Dokumenter/opptak	21
7.2	Oversikt over publiserte artikler i Dagens Næringsliv	21

1. Innledning

Tenk deg følgende: Det tredje største selskapet på Oslo Børs er kontrollert av den norske staten. Selskapet driver med forretninger i et annet land, og hjemme i Norge vet vi nesten ingenting om hva som skjer. I løpet av kort tid taper selskapet 200 milliarder kroner i landet der borte, men størrelsen på tapene er ukjent for offentligheten her hjemme. Selskapet skylder på uflaks og lav oljepris. Politikerne som kontrollerer selskapet på vegne av det norske folket sitter stille og ser på at tapene øker og øker, uten å stille vanskelige spørsmål.

Det er dette Equinor-skandalen i USA handler om. Sakene DN har rullet opp, begynte med et oppkjøp i 2011.

Kjøpet av Brigham Exploration skulle gjøre selskapet til en stor aktør innen oljeproduksjon på land i USA. Samtidig var det en bekreftelse av den internasjonale vekststrategien som ble lagt da Statoil og Norsk Hydro med bred politisk støtte ble slått sammen fire år tidligere.

Høsten 2014 startet oljeprisene å falle, og de neste årene ble nedskrivninger av verdiene i USA nærmest en rituell seanse. Nedskrivningene som etter hvert passerte 100 milliarder kroner, ble stadig omtalt i norske og internasjonale medier.

Tapene ble forklart med oljeprisfall. Den egentlige størrelsen på og årsaker til tapene ble holdt skjult for omverdenen. For det er langt mer enn en svak oljepris som hadde truffet Equinor.

- Dagens Næringslivs avsløring har fått frem hvilke enorme summer selskapet *egentlig* har tapt på investeringene i USA: Over 200 milliarder kroner.
- DN's artikler har snudd opp ned på forestillingen om et traust norsk selskap som har orden på sine forretninger.
- Saken viser hvordan norsk nøkternhet ble byttet ut med sløsing og ukultur uten at offentligheten her hjemme fikk med seg hva som skjedde.
- Og den viser at Equinor med staten som største eier ikke har vært åpne om milliardtap i USA.

Rapporter fra Equinors internrevisjon var en viktig brikke i avsløringen. Men sakene hadde ikke blitt til uten systematisk kildearbeid for å sikre tilgang til rapportene, behandlingen av disse rapportene, krysskobling mot annen dokumentasjon og en rekke kilder i Norge, USA og andre land. Ulike databaser, analyseverktøy, avanserte søk og kreativ bruk av sosiale medier har vært avgjørende for at saken fikk de konsekvenser og omfang den til slutt fikk.

Alt begynte med den viktigste journalistiske metoden av alle: **Å stille et spørsmål.**

2. Slik har arbeidet vært organisert

Tidlig høsten 2019 startet *Morten Ånestad* og *Lars Backe Madsen* arbeidet med saken. Morten Ånestad, basert i Stavanger, er ansvarlig for energiområdet i Dagens Næringsliv. Lars Backe Madsen jobber i dokumentaravdelingen.

Arbeidet har fra dag én vært ledet av Gry Egenes, som er etikk- og metoderedaktør, og Frode Frøyland, som er leder for gravegruppen i dokumentaravdelingen.

Utover våren 2020 ble *Marie Melgård*, politisk journalist i nyhetsavdelingen, koblet på saken.

Finansredaktør *Terje Erikstad* som også er autorisert finansanalytiker, har bidratt med kommentarer og analyser av materialet.

Da Frithjof Jacobsen ble ansatt som politisk redaktør i Dagens Næringsliv i mai 2020, ble han umiddelbart involvert i saken på kommentarplass. Terje Erikstad og Frithjof Jacobsen har deltatt i

en rekke debatter på tv og radio om saken. Nyhetsreporterne Agnete Klevstrand og Birk Tjeldflaat Helle har i ulike perioder jobbet med Equinor-sakene. I tillegg har flere fotografer, designere og andre medarbeidere jobbet med sakene det siste året. Lederen for visuell avdeling i avisen har vært involvert fra en tidlig fase av prosjektet.

3. Slik kom arbeidet i gang

«Kan dere ikke se på den USA-historien til Equinor?» Det er våren 2019, og magasinredaktør Gry Egenes stilte spørsmålet igjen, slik hun hadde gjort flere ganger de siste årene. DN dekket Equinors USA-satsing på nyhetsplass gang på gang. Men Egenes mente det var en haug med ubesvarte spørsmål som noen burde titte på: Bak så store tap må det skjule seg noe mer enn det som var blitt presentert i bisetninger og fotnoter opp gjennom årene? Hva var den egentlige historien bak de store tapene i USA?

4. Første problemstilling

Etter sommerferien 2019 satte vi i gang et prosjekt for å undersøke hva som egentlig hadde foregått i USA, der selskapet hadde tapt 100 milliarder kroner. Problemstillingen var for så vidt enkel å formulere i to korte setninger:

Hvordan var dette mulig? Hva hadde skjedd?

5. Metoder, utfordringer og spesielle erfaringer

Arbeidet med Equinors USA-virksomhet begynte for mange år siden med jevnlig nyhetssaker, men har pågått konsentrert i litt over et år, og kan deles inn i til sammen ti faser.

Hver av de ti fasene kjennetegnes av ulike metodevalg, utfordringer og spesielle erfaringer, og vi redegjør derfor for dem i de neste seks kapitlene i metoderapporten.

5.1 Fase 1: Innledende research

Equinor er ikke bare Norges, men Nordens største selskap. Selskapet er notert på Oslo Børs og New York Stock Exchange og er underlagt et strengt børsreglement. Den norske staten eier 67 prosent av selskapet, med de ytterligere informasjonsforpliktelser det medfører, både for staten og Equinor. I den første fasen frem til desember 2019 gikk vi gjennom det som var mulig å oppdrive av tilgjengelig offentlig informasjon om USA-virksomhetene til Equinor.

5.1.1 Metode: Innsamling og systematisering av data

Til sammen var vi i den innledende fasen gjennom flere tusen sider med dokumentasjon som årsrapporter, pressemeldinger, børsmeldinger, analyser, bransjerapporter og korrespondanse mellom selskapet og den norske staten. Ved hjelp av enkle dataprogrammer strukturerte vi den raskt voksende informasjonsmengden med tidslinjer og hvor dataene var funnet. Vi kunne hele tiden vende tilbake til dataene og sjekke detaljer og kildeinformasjon mot offisiell informasjon.

Det var påfallende lite av den offisielle informasjonen som ga oss ny, dypere innsikt. Equinor har aldri hatt noen egen kvartalsrapportering om virksomhetene i USA, men bare bakt det inn i noen kolonner om generell internasjonal virksomhet.

5.1.2 Metode: Analyser og systematisering av video

En gang i året arrangerer Equinor kapitalmarkedsdag i London. Der oppdaterer selskapet investorer og analytikere på selskapets drift og strategi. Alle presentasjoner og de påfølgende spørsmålsrundene med selskapets konsernsjef og andre direktører ligger tilgjengelig som video på Equinors hjemmeside. Vi gikk gjennom, analyserte og systematiserte opplysningene fra samtlige tilgjengelige kapitalmarkedsdager Equinor har hatt, samt andre presentasjoner i regi av selskapet. Hensikten var å sjekke hva de sa om USA-virksomheten utover det som står i skriftlige, offentlige dokumenter. Kunne det være slik at de sa noe mer i den muntlige, mer uformelle dialogen med presse og analytikere i den europeiske finanshovedstaden? Resultatet av de mange timene med video var

ganske nedslående. Heller ikke på de årlige seansene i London eller i andre presentasjoner fortalte Equinor detaljert om hva de drev med i USA.

Gjennomgangen av videoer skulle senere vise seg nyttig, da vi sammenholdt denne offisielle informasjonen med informasjon vi fant via andre kanaler.

5.1.3 Metode: Sparring med analytikere

Equinors størrelse gjør at selskapet følges tett av en rekke ulike meglerhus, finansanalytikere og investorer både i Norge og internasjonalt. Vi gikk gjennom hundrevis av rapporter laget om selskapet og hadde også jevnlig direkte kontakt med et utvalg analytikere. Vi brukte enkelte av dem som sparringpartnere til våre regnestykker. Et eksempel på nyttig informasjon er finansanalytiker John Olaisens regnestykker over den samlede lønnsomheten til Equinors internasjonale virksomhet. Olaisens informasjon kunne vi bruke til å kryssjekke mot vår egen detaljerte informasjon om USA som ikke var offentlig. Her kan vi legge til at nettopp disse ekspertene selv skulle bli blant de mest overraskede etter hvert som våre avsløringer ble publisert.

5.1.4 Metode: Dypdykk i juridiske dokumenter

Det kryr av advokater rundt på oljefeltene i USA. Ved å lese amerikanske bransjeblader oppdaget vi ganske snart at Equinor stadig dukket opp i amerikanske domstoler. Et viktig verktøy i den innledende research var den amerikanske juridiske portalen <https://pacer.uscourts.gov/>. I den finner man dommer og sakspapirer knyttet til selskaper og enkeltpersoner. Det koster 0,10 dollar per dokumentside å bruke den.

Vi gikk i detalj gjennom et 50-talls saker som Equinor eller deres amerikanske datterselskaper har vært involvert i de siste tiåret. Mange av sakene handlet om at grunneiere og bønder på den amerikanske landsbygda, enten gruppevis eller hver for seg, gikk til søksmål fordi de mente seg bedratt av Equinor. Vi fant også konflikter som knyttet seg til lønn og kompensasjonsordninger. I rettsdokumentene fant vi også en rekke navn på advokater og personer som skulle bli nyttige kilder senere. Vi tok også kontakt med juridiske eksperter. Nettopp kompleksiteten i denne businessen, med tusenvis av bønder, landeiere, lisenser, leverandører, underleverandører og andre interessenter, som igjen er plassert i ulike, regionale delstatsjurisdiksjoner, er en viktig forklaring på hvorfor og hvordan Equinor stadig havner i juridiske og økonomiske problemer i USA.

I forbindelse med research av de juridiske sakene, ble vi fort oppmerksom på at pacer-databasen slett ikke var utfyllende. I enkelte jurisdiksjoner må man møte opp personlig for å få tilgang til enkelte saker. Det gjorde vi senere.

5.1.5 Metode: Andre offentlige amerikanske databaser

For å få mer forståelse av amerikansk oljeindustri generelt og virkeligheten til Equinor og Statoil spesielt, oppsøkte vi flere offentlige databaser i USA.

- US Bureau of Labor Statistics: Føderale oversikter, rapporter og andre opplysninger om ulykker på oljefelt og installasjoner. På delstatsnivå finnes det tilsvarende databaser knyttet til ulykker i oljebransjen, deriblant detaljerte rapporter om enkelthendelser.
- US Environmental Protection Agency: Dokumenter som viser ulike miljøskandaler, deriblant en brann ved et Equinor-anlegg i Ohio i juni 2014.
- US Energy Information Administration: Statistikk over det meste som rører seg i amerikansk oljeindustri, blant annet produksjonsdata fra Equinors områder.

5.1.6 Metode: Kartlegging i amerikanske medier

Som journalister i DN har vi abonnement på Bloomberg og Financial Times, men vi opprettet i tillegg abonnementer på internasjonale aviser som dekker områdene der Equinor opererer i USA. Aviser som Houston Chronicle, Houston Business Journal og Grand Forks Herald, samt lokale aviser som

Williston Herald i Nord-Dakota er eksempler på aviser der vi søkte informasjon.

Ved å gå gjennom nyhetsarkivene i disse avisene fikk vi innblikk i hva Equinor hadde fortalt og presentert seg som i lokal presse opp gjennom årene. I lokale og regionale aviser var det også mulig å identifisere nye kilder, både i og rundt Equinor.

5.1.7 **Utfordring: Komplisert selskapsstruktur og manglende innsyn**

Equinors amerikanske virksomhet er ikke organisert i ett enkelt datterselskap, men i et tyvetalls ulike selskaper. Virksomheten er dels overlappende i datterselskapene, og enkelte er til og med tomme selskaper som beholdes bare av skattemessige grunner. Gjennomgangen av rettspapirer fra forskjellige stater hadde også lært oss noe nytt: Nesten alle de ulike Equinor-selskapene er registrert i delstaten Delaware, som er den staten i USA hvor det er vanskeligst å få innsyn. Ifølge Tax Justice Network, en internasjonal organisasjon som jobber for global skatterettferdighet, regnes Delaware som et skatteparadis på linje med Cayman Islands. Regnskaper for de respektive datterselskapene var ikke tilgjengelig, men beskyttet av sekrethese. Vi måtte i den innledende fasen forholde oss til knappe mengder med offentlig informasjon fra amerikanske registre og myndigheter, og heller sette sammen biter på egen hånd.

5.1.8 **Endret problemstilling**

I den innledende fasen av arbeidet frem til jul 2019 kom det nye milliardnedskrivninger fra Equinor i USA. Tapene økte stadig, men fortsatt bare som tørre tall i kolonner og ingen dypere forklaring på hvorfor og hvordan.

Vi registrerte at selskapet brukte en tydelig gjennomgangstone for å forklare tapene:

1. Milliardtapene i USA skyldtes uflaks med olje- og gassprisene.
2. Selskapet regner med at tapene i USA skal snus til gevinst.
3. Driften av den amerikanske virksomheten er sunn og god.

Vi hadde sett i rettspapirer at Equinor åpenbart hadde problemer med å forholde seg til sine amerikanske partnere i landvirksomheten. Samtidig kom det stadig nye milliardtap, mens selskapet hardnakket påstod at det gikk bra. Hvordan kunne dette henge sammen?

Etter hvert formulerte vi en ny problemstilling:

Kan vi stole på at Equinor gjennom sin offentlige rapportering har fortalt hvordan det egentlig står til i USA?

Vi utviklet også en hypotese, som kanskje var dristig:

Equinor er ikke åpne om hva som foregår i USA. Problemene er større enn det de sier.

5.2 **Fase 2: Kartlegging og sikring av sentrale kilder**

I starten av november 2019 endret arbeidet vårt karakter. Vi hadde god oversikt over historikk og hva som var fortalt offentlig. Vi kjente til problemer i rettsapparatet. Vi hadde mange nye navn. Nå startet vi et systematisk arbeid med kartlegging av mulige kilder i Norge og internasjonalt.

5.2.1 **Metode: Systematisering av kilder**

Equinors amerikanske organisasjon er delt mellom Connecticut og Texas. Det var særlig de to kontorene i Texas, henholdsvis i Austin og Houston, som var interessant for oss. Vi laget et omfattende datasett over Equinor-ansatte ved de to kontorene i den siste tiårsperioden. Samtidig kartla vi ansatte knyttet til internrevisjonen i samme periode. Sosiale medier ble også nyttig.

5.2.2 **Metode: Analyser på LinkedIn**

LinkedIn har funksjoner og filtreringsmuligheter som gir adgang til å gjennomføre detaljerte søk

knyttet til arbeidssted og plass i organisasjonen. Vi var særlig interessert i å oppsøke ansatte som hadde fått seg ny arbeidsgiver, og som kanskje var rede til å snakke med oss om sin tid i Equinor.

Kartleggingen ga informasjon om prosjekter ansatte hadde jobbet med. Siden LinkedIn også er et nettsted der personer markedsfører seg selv og sin kompetanse overfor potensielle arbeidsgivere og forretningspartnere, skjer det ofte at folk skryter av egne meritter. Det kunne vi utnytte.

5.2.3 Metode: Analyser på Glassdoor

Et lite brukt verktøy i Norge er internettsiden www.glassdoor.com. Den er særlig brukt av amerikanske arbeidstakere, og der kan de gi både ris og ros til arbeidsgivere. I USA blir tjenesten omtalt som et «Tripadvisor for arbeidslivet». Selv om det ofte er anonyme tilbakemeldinger og vurderinger som legges inn, gir Glassdoor detaljert informasjon om både hendelser og ledere ved Equinors kontorer. Navn og opplysninger fra LinkedIn og andre kilder, dukket også opp på Glassdoor, men var mer lokal, detaljert og subjektiv. I perioden vi undersøkte Glassdoor, fant vi 470 anmeldelser av Equinor.

5.2.4 Metode: Analyser på Instagram, Facebook og Twitter

Tradisjonelle sosiale medier som Instagram og Facebook var nyttige verktøy for å undersøke bilder og kommentarer som er publisert, enten av eller om personer med relevans for oss. Selv om det av personvern hensyn er begrenset hva man får tak i, var det likevel oppdagelser her som ga oss nyttig informasjon, for eksempel om arrangementer Equinor har deltatt på eller arrangert i aktuelle tidsrom, og hvem som eventuelt var til stede.

Twitter brukte vi blant annet for å sjekke om sentrale aktører og kilder har postet noe av interesse for vårt prosjekt. Twitter har også vært en viktig arena for Equinor, som stadig bruker tjenesten for å formidle nyheter.

5.2.5 Metode: Kildekonsentrasjon og «De røde rapportene»

I midten av november 2019 tok vi kontakt med et bredt utvalg kilder i Norge og internasjonalt. Etter hvert smalnet vi inn kildeutvalget og gikk inn i en dypere fase, der vi snakket lenge med noen få. I en av disse lange samtalene nevnte en kilde at det skulle eksistere hemmelige rapporter om USA, laget av selskapets internrevisjon, og som bare en liten sirkel fikk se. Kilden kalte det «røde rapporter». Hva var dette?

5.3 Fase 3: Det første gjennombruddet

Vi fikk i desember 2019 kontakt med en kilde som bekreftet eksistensen av såkalte røde rapporter. Vedkommende fortalte at historien om den amerikanske virksomheten er en helt annen – og mye verre – enn den som er kjent i norsk offentlighet.

Denne kilden var særdeles redd for å bli avslørt. Disse rapportene er bare kjent for et fåtall internt i selskapet, og holdes hemmelig. De ligger lagret på særlig sikre områder på selskapets dataservere. Vi ble fortalt at en forutsetning for tilgang var å møte kilden fysisk. Dokumentene kunne for all del ikke sendes elektronisk, med den fare det kunne innebære for å bli sporet opp. Heller ikke krypterte og antatt sikre løsninger for å sende, ble godtatt. Vedkommende tok ikke risikoen, men vår nysgjerrighet tilsa at dette virket svært interessant, så vi fulgte instruksene. Det innebar en lang flyreise.

Vårt første møte med kilden var nyttig. Vi fikk etablert et tydelig tillitsforhold og vedkommende kunne gi oss en bedre innsikt i hvordan Equinors organisasjon var bygget opp og fungerte, ikke minst i USA. Vi fikk også de første hemmelige dokumentene, blant annet noen av de røde rapportene vi hadde hørt om fra selskapets internrevisjon.

5.3.1 Spesiell erfaring: Den topphemmelige internrevisjonen

Mens «ordinære revisorer» sitter i eksterne revisjonsfirmaer og jobber med å revidere flere selskaper samtidig, jobber internrevisorene kun fra innsiden av et selskap. Internrevisjonsrapporter er blant de mest sensitive sett av opplysninger et børsnotert selskap som Equinor sitter på. De er ment å

fortelle selskapets ledelse «den usminkede sannheten» om hvordan selskapets virksomhet egentlig går. Rapportene internrevisorene lager, handler om deres kolleger og deres jobb. De inneholder ofte kritikk. Det ligger i sakens natur at det kan være en ensom jobb. Taushetserklæringene de skriver under på er ytterst strenge.

Vi hadde aldri før vært borti såkalte røde rapporter. Hvis en rapport er merket rød, betyr det at kritikken er på sitt sterkeste nivå. Den skal da behandles konfidensielt av selskapets øverste ledelse, av selskapets revisjonskomite og av selskapets styre. Det skal lages handlingsplaner og ryddes opp i problemene som pekes på.

Ingen av rapportene vi nå satt på var kjent for børsene i Oslo og New York, av norske politikere eller av noen andre utenfor Equinors øverste ledelse og internrevisjon.

5.3.2 **Utfordring: Ferdige og uferdige rapporter**

Vi hadde nå tilgang til ulike typer interne dokumenter, deriblant internrevisjonsrapporter. Noen rapporter var endelige, mens andre var utkast. Flere av dokumentene hadde tydelige avsendere og mottakere, mens andre ikke hadde det. Noen av disse hadde håndskrevne notater i marginen og andre steder, og fremstod derfor som foreløpige utkast. Vi stod overfor en omfattende jobb, ikke bare med å forstå innholdet, men aller først å få verifisert dokumentene og fastslå at de faktisk var ekte. Vi sjekket all informasjon i notater og rapporter opp mot annen offisiell informasjon og tok diskret kontakt med velinformerte kilder for å dobbeltsjekke enkelte opplysninger i utkastene.

Vi foretok også en svært grundig bakgrunnssjekk av kilden som hadde gitt oss dokumentene. Av kildehensyn kan vi ikke gå nærmere inn på hvem dette er. Alle våre undersøkelser tydet på at kilden var troverdig og at dokumentene var ekte.

5.3.3 **Spesiell erfaring: Internkonflikt i Equinor**

De endelige internrevisjonsrapportene var distribuert til utvalgte ledere i selskapet og var slik sett «offisielle», selv om de var strengt hemmelige. Andre dokumenter viste i tillegg spor av en dyp konflikt mellom internrevisjonen og ledelsen i USA. Opplysninger viste at ledelsen stadig ville endre rapportene, noe som internrevisjonen oppfattet som utidig innblanding. Et notat viste for eksempel at internrevisorer var svært tvilsomme til hele den amerikanske satsningen. Her var det virkelig snakk om en «usminket sannhet». Den dype konflikten som avtegnet seg, reiste et nytt spørsmål: Hvordan påvirket konflikten våre kilder? Dette hevet listen for kildekritikk i vårt videre arbeid både med disse dokumentene og forholdet til kilder.

5.3.4 **Metode: Dechiffrering av rapporter**

Internrevisjonsrapportene var på engelsk, som er Equinors offisielle språk. I tillegg var de skrevet på noe som trygt kan kalles kodespråk, med intern sjargong fra revisorer i oljebransjen og en lang rekke forkortelser som til å begynne med ikke sa oss altfor mye. Ansatte ble ikke omtalt med navn, men presise stillingskoder. En av de underordnede i regnskapsavdelingen het for eksempel CFO GBS AM FC GS PE. Det var også forkortelser på alle mulige enheter, divisjoner og prosesser i amerikansk olje- og gassbransje generelt og Equinor spesielt. På toppen av dette kom tekniske begreper knyttet til blant annet revisjon, finans, regnskap, datasystemer, innkjøpsprosesser, informasjonssikkerhet, betalingsstrukturer, risikoanalyser, kompensasjonsordninger, og geologiske formasjoner, gjerne i kombinasjon med språket som brukes i amerikansk lovgivning.

Et eksempel: I rapporten med tittelen «Audit 2015-14 Internal controls over financial reporting – Phase III» skriver internrevisorene med sin interne sjargong om at selskapet ikke klarer å håndtere en kraftig økende mengde med transaksjoner og krav, noe som gjør at landeiere føler seg bedratt og at selskapet deretter risikerer søksmål. Tre alternativer presenteres i rapporten som løsninger på problemet, og de formuleres slik:

1. SAP DOI push to Quorum; and
2. Quorum DOI push to SAP

3. Third party push to SAP and Quorum

Etter å ha brukt mye tid på dette, forstod vi at avsnittet egentlig handlet om at Equinor (Statoil) på tidspunktet da rapporten ble skrevet, hadde mer enn 200 søksmål rettet mot seg i USA, med et potensielt tap på 350 millioner dollar, eller cirka tre milliarder kroner med datidens dollarkurs.

5.3.5 Metode: Kryssjekk av opplysninger

Dokumentene pekte mot noe som kunne være beviser på fullstendig rot og kaos i Equinors amerikanske forretninger. Men i sin korte, konsise form, med forkortelser og stor bruk av engelsk fagterminologi, var rapportene bare et utgangspunkt for videre journalistikk. De hintet om noe, men de egentlige historiene bak måtte vi finne på andre måter. Kombinasjoner av ulike metoder ble brukt for å finne historiene.

5.3.6 Metode: Eksempel på kombinert metodebruk 1

Et av de hemmelige dokumentene vi hadde fått tilgang til bar tittelen «US Net Operating Losses value capture». Dokumentet var et uferdig utkast som ga få detaljer av interesse, men analysen av LinkedIn-profilene til Equinor-ansatte satte oss på sporet av noe mer. En ansatt på Houston-kontoret hadde skrevet dette på sin profil:

«Directed activities to manage a multibillion project ensuring value retention of net operating tax carried-forward losses generated over 20 years.»

Ved å sammenstille opplysninger fra det hemmelige utkastet, en åpen LinkedIn-profil og flere samtaler med kilder, kunne vi se hva dette egentlig handlet om: Bak kryptiske ord og forkortelser skjulte det seg en historie om at Statoil i 2016 måtte sette i gang et enormt apparat for å samle sammen alt som fantes av kvitteringer og bilag fra kontorer i USA. Årsaken var at Equinor (Statoil) oppdaget at det manglet dokumentasjon på tap som nå nærmet seg 200 milliarder kroner. Dette kunne bli et kjempeproblem for selskapet når det i fremtiden ville bruke underskuddet til å redusere skatten. Derfor ble den hemmelige operasjonen «US Net Operating Losses value capture» med flere titalls ansatte igangsatt for å samle inn og systematisere tusenvis av kvitteringer og bilag. Uten denne dokumentasjonen, risikerte selskapet å få skattemyndighetene i USA på nakken.

I videre arbeid fikk vi kildeopplysninger om at selskapet som ble leid inn til å kjøre rundt i USA for å samle inn bilag het Iron Mountain. Kilder sa at trailerne hadde en annen farge enn det de har i dag. Søk i bildedatabaser viste at kildene hadde rett: Iron Mountain hadde faktisk skiftet farge på trailerne etter at de fikk oppdraget fra Equinor i 2016.

Vi hadde kilder som var øyenvitner til at trailerne ankom. I tillegg hadde våre undersøkelser gitt oss presis kunnskap om hvilke etasjer kildene var i da de iakttok trailerne. Presiseringen av hvor de befant seg vurderte vi å droppe av hensyn til kildevernet, men fikk likevel klarsignal, siden det var flere vitner. Historien om da trailersjåfører kjørte rundt i Amerika med gamle kvitteringer fra Statoil brukte vi i åpningsscenen i vår første dokumentar:

5.3.7 Metode: Eksempel på kombinert metodebruk 2

I en internrevisjonsrapport stod det at noe som bare ble kalt «inventory», til en verdi av 115 millioner dollar, var forsvunnet. Etter å ha kontaktet ulike personer, fikk vi antydning at dette måtte ha med forretningene i Nord-Dakota å gjøre. Ansatte på kontoret i Austin, Texas, som styrte forretningene i Nord-Dakota på 2700 kilometers avstand, bekreftet at det kunne være en viss mangel på kontroll.

Artikler vi hadde lest i amerikanske lokalaviser viste at det var klondyke og «ville vesten» i Williston i perioden frem til 2016, og at det stadig forsvant ting på prærien. I våre videre undersøkelser fant vi senere ut at verdiene for 115 millioner dollar, eller bortimot en milliard kroner, som var nevnt i internrevisjonsrapporten, handlet om pumper som var kommet på avveie fra Equinors anlegg.

Da vi senere reiste til Nord-Dakota for å studere tilstandene der på nært hold, kunne vi med egne øyne se at pumper, kjøretøyer, utstyr, heisekraner og alle mulige verktøy tilknyttet oljebusinessen der oppe ligger strødd rundt på prærien. Vi oppsøkte også flere av Equinors installasjoner og felter der, og ingen av dem var bevoktet. Flammene kunne stå i været, men ingen mennesker var å se noen steder. Hvor var sikkerhetssystemene? Vi forstod raskt at det lett kunne ha forsvunnet «inventory» for milliardverdier fra disse stedene på prærien.

5.3.8 Utfordring: Sikkerhet og kildevern

Flere av våre kilder i denne saken har vært svært opptatt av sikkerhet og har insistert på løsninger som skal øke sikkerheten rundt våre møter og kommunikasjon. Kommunikasjonen har i stor grad foregått på «antatt sikre løsninger» som Whatsapp, Signal og Proton, men for enkelte kilder har det vært viktig at vi har brukt enda sikrere kanaler. Også. DNs egen varslerløsning Securedrop er blitt brukt. I denne saken har vi også vært i kontakt med kilder som vi faktisk ikke vet identiteten til. Det fordrer at vi utfører særdeles streng kildekritikk. Noen av våre kilder har bidratt med dokumenter, men kun i form av dataskjermer fotografert med mobiltelefon, og under klar forutsetning at bildene aldri publiseres. Andre har kommunisert fra internettkafeer for å føle seg tryggere. I forbindelse med møter har vi også lagt igjen telefoner for å hindre sporing fra uvedkommende.

5.3.9 Det andre gjennombruddet: På sporet av 200 milliarder

Et internt brev fikk oss til å sperre opp øynene. I brevet, som var formulert som et varsel, stod det: «Due to the accumulated losses, SUSHI has a tax loss carry forward of almost USD 16 billion.» SUSHI står for Statoil US Holdings Inc og er en forkortelse for den samlede virksomheten i USA.

Dette var et brev internrevisorene hadde skrevet til Equinors ledelse ved årsskiftet 2015/2016. Internrevisorene slo fast at tapene økte for hvert år og at når et selskap ikke tjener penger, egenkapitalen er tapt og gjelden er større enn eiendelene, betyr det normalt at selskapet er konkurs.

Selv hadde Equinor presentert nedskrivninger på rundt 100 milliarder kroner. Det interne brevet tydet på at tapene var mye større. Brevet var ikke signert, og kunne ikke knyttes til noen bestemte personer. Vi stod nok en gang overfor utfordringen om hvorvidt brevet var ekte. Kunne vi stole på at innholdet var sant?

Vi analyserte ordlyden i brevet, og sammenlignet det med flere av de røde rapportene vi hadde. Formuleringer og strukturer i brevet gikk igjen i noen av rapportene, så notatet var åpenbart skrevet av folk med dyp kompetanse, høyst sannsynlig fra internrevisjonen. Tekstanalyser og kontakt med kilder gjorde at vi stolte på at brevet var ekte. Men opplysningene om enda større tap gjorde at vi bestemte oss for å sette inn ekstra arbeid med å gå gjennom Equinors regnskaper og rapporteringer.

5.4 Fase 4: Regnskapsanalyse

I 2014 ba Finanstilsynet Equinor, som den gang het Statoil, om å være mer åpne og rapportere mer detaljert om selskapets amerikanske virksomhet. Også finansanalytikere og investorer har gjentatte ganger klaget på manglende åpenhet om virksomheten i USA. Men selskapet har hele tiden nektet å følge rådene, hevdet at selskapets rapportering var i henhold til internasjonale bransjestandarder – og fortsatt å gi børsene, politikerne og offentligheten kun begrenset, udetaljert og filtrert informasjon om det som skjedde i USA. Konkret betød dette at tallene for den amerikanske virksomheten ble rapportert som en del av det internasjonale segmentet, som inkluderer mer enn 30 land. Regnskapsrapportene til Equinor inneholdt derfor ikke et detaljert oppsett hvor man kunne lese av og oppsummere tallene separat for USA. Vi visste at milliardene rant ut, men ikke hvor fort og hvor mye.

Samtidig hadde vi nå et internt brev som antydte at tapene i USA var mye større enn 100 milliarder kroner som var offentlig kjent. I brevet fra 2015/2016 stod det 16 milliarder dollar, og at tapene trolig hadde økt ytterligere siden da. I tillegg hadde vi rapporter som viste at selskapet sløste med penger, var i juridisk trøbbel og var i ferd med å miste kontroll i USA. Men disse internrevisjonsrapportene ga ingen fasit om hva dette betød i kroner og øre. Vi satte derfor i gang to parallelle løp for å komme

til bunns i hvor mye penger Equinor egentlig hadde tapt i USA:

1. Gå videre med de interne opplysningene og kartlegge hva de samlede tapene i USA er i dag.
2. Gjøre egne beregninger basert på en grundig gjennomgang og sammenstilling av offisielt tilgjengelig materiale.

Løp nummer 2) gjorde vi ved å bryte ned og sette sammen opplysninger fra årsrapporter, kvartalsrapporter og annen finansiell informasjon. Hovedansvaret for dette hadde Terje Erikstad, som er autorisert finansanalytiker og avisens hovedkommentator innen finans og makroøkonomi.

5.4.1 Metode: Dekonstruksjon og ny oppbygging av Equinor-regnskap

Mer spesifikt gikk vi gjennom alle årsrapporter fra Equinor og Statoil i perioden 2008 til 2019. Vi gikk også gjennom store mengder pressemeldinger, børsmeldinger og kvartalsrapporter i samme tidsrom. Equinor er børsnotert både i Norge og USA. Regelverket er noe ulikt, slik at selskapet må levere to ulike årsrapporter med til dels forskjellig innhold. Begge rapportene måtte derfor analyseres. Utgangspunktet når man skal vurdere lønnsomheten til et selskap er å se på resultatregnskapet, balansen og kontantstrømmene. Ettersom disse størrelsene ikke var tilgjengelige for USA som enhet, måtte vi dukke ned i notene og tilleggsopplysningene.

For 2019 er den norske årsrapporten på 300 sider, mens den engelske utgaven er på 319 sider. Rapporter fra tidligere år er kanskje noe kortere, men det var uansett snakk om flere tusen sider med tettpakket informasjon som måtte vurderes for om mulig å komme frem til en konklusjon.

Vi forsøkte, enkelt sagt, å sette sammen et regnskap for Equinor i USA for hvert år ved å samle, sortere og gjøre nye beregninger basert på informasjon som var tilgjengelige i noter, tilleggsopplysninger og annen finansiell informasjon.

Vi bygget opp et stort regneark i Excel til bruk i analysen av alle relevante regnskapstall. Ettersom det var tidsmessig krevende å manuelt lese alle disse sidene, måtte vi bruke ulike søk på norsk og engelsk for å finne ut hvilke tall som både var tilgjengelige og relevante. Når vi fant tall som kunne brukes, la vi dem inn i regnearket, slik at vi kunne analysere dem over tid. I dette arbeidet hadde vi tett kontakt med ledende finansanalytikere og andre eksperter på regnskap. Vi var også i kontakt med Equinors egen avdeling for *investor relations* i dette arbeidet. Denne avdelingen jobber med å forklare offisielle tallstørrelser for analytikere og investorer slik at en skal bedre kunne forstå Equinors regnskaper.

Forutsetningen for å kunne gjøre relevante søk, er at man forstår hvilke tall som kan belyse den økonomiske aktiviteten til et selskap.

Et eksempel kan illustrere dette: Selskaper som går med underskudd, kan bruke dem til å redusere skatten i fremtiden. Når man går med overskudd igjen, kan man bruke tidligere års underskudd til å redusere det skattbare overskuddet. I regnskapene rapporteres dette som en utsatt skattefordel. Størrelsen på den utsatte skattefordelen forteller oss også hvor store underskudd selskapet har hatt. Søker man på «utsatt skattefordel» i årsrapporten for 2019 får man 28 treff.

Ett av de 28 treffene leder til side 179, hvor det viser seg at Equinor har oppgitt en «Ikke innregnet utsatt skattefordel» på 3788 millioner dollar ved utgangen av 2019. Denne opplysningen ga oss meget viktig informasjon for å kunne analysere den amerikanske virksomheten til Equinor:

For det første kunne vi regne oss frem til et akkumulert underskudd for olje- og gassvirksomheten i USA ved hjelp av det ene tallet. 3788 millioner dollar er verdien av den skatten Equinor vil slippe å betale hvis selskapet går med overskudd i USA.

Skatteprosenten for selskaper i USA er på 21 prosent. 3788 er 21 prosent av 18.038 millioner dollar

(3788/0,21). Equinor hadde altså opparbeidet seg et akkumulert underskudd på minst 18.038 millioner dollar. Når vi skriver minst, så er det fordi selskapet kan ha hatt fremførbare underskudd som allerede hadde gått ut på tid. Bare en mindre del av de fremførbare underskuddene har ubegrenset fremføringsadgang.

Den andre viktige informasjonen som denne noten ga oss, var at Equinor ikke regnet med å gå med overskudd i USA i nær fremtid. Kravet fra revisor er nemlig at fordelen bare kan føres opp som en eiendel i balansen hvis selskapet kan godtgjøre at den kan benyttes, altså at underskudd skal bli snudd til overskudd. I noten er dette formulert slik: «Utsatt skattefordel er ikke innregnet for disse skatteposisjonene da det ikke finnes sterke nok holdepunkter for å underbygge at framtidige skattemessige resultater vil medføre at fordelen vil kunne benyttes.»

Dermed hadde vi både etablert at Equinor minst hadde tapt 18 milliarder dollar i USA, og at selskapet ikke kunne overbevise revisor om at det kom til å tjene penger der i fremtiden.

Videre analyse av notene i de ulike årsrapportene gjorde det etter hvert mulig å danne seg et mer detaljert bilde av resultatene for årene 2015 til 2019. I perioden før 2015 er det mangelfulle tall for driften i USA. Men analysen og beregningene ga likevel grunnlag for å konkludere med at tapene i USA ikke bare skyldtes for optimistiske prognoser for olje- og gasspriser. Det samlede underskuddet var alt for stort til å bare kunne forklares med prisfall på produktene til Equinor slik hovedforklaringen til selskapet hadde vært. Kunne milliardtapene også ha sammenheng med dårlig drift og manglende kontroll?

5.5 Fase 5: Det mektige Equinor

Equinor har som visjon å være «open, courageous, collaborative and caring». Men selskapet har en omsegripende og kompetent informasjonsavdeling og en tung juridisk avdeling, som begge bidrar til å beskytte selskapet. Equinor har også en sterk posisjon i den norske forvaltningen, bygget opp etter mangeårig og tett kontakt med sentrale myndigheter og de ledende politiske miljøene i landet. Dette er også selskapet som mer enn noe annet knyttes til finansieringen av den norske oljeformuen og velferden, og det er heller ikke noe selskapet unnlater å nevne, hvis det skulle vise seg nødvendig.

Equinor nyter derfor stor respekt, ikke minst hos de største, statsbærende partiene, og selskapet har et nettverk av byråkrater, organisasjoner og mektige enkeltmennesker som gjerne opptrer støttende og beskyttende. Denne gjensidige respekten og tilliten bruker Equinor aktivt, blant annet gjennom utstrakt myndighetskontakt på aller høyeste nivå. Equinor er ikke et selskap som i et provosert øyeblikk truer journalister med søksmål for en artikkel de ikke liker. I stedet får de frem sine syn og forslag gjennom direkte kontakt med ledende myndigheter.

5.5.1 Metode: Åpen dialog

De ansatte i Equinor må forholde seg til spesielt strenge taushetsbegrensninger. Styremedlemmer i selskapet er underlagt ekstra restriksjoner. Som journalister kan man ikke ringe til en vanlig ansatt i Equinor og forvente noe svar, selv om det skulle være snakk om en konkret sak knyttet til den konkrete personen. Kommunikasjonsarbeidet er sentralisert og koordinert, med tilhørende rapporteringsrutiner, og om en journalist ringer til en ansatt på et hvilket som helst nivå, tar det gjerne kort tid før kommunikasjonsavdelingen fanger det opp. Minst mulig intern informasjon skal sive ut i tilfeldige kanaler.

Dette var noe vi måtte forholde oss til i arbeidet vårt. Vi la derfor en klar strategi knyttet til dette da vi startet arbeidet med å kontakte kilder. Vi visste at om Equinor for tidlig fikk nyss om detaljer i arbeidet vårt, ville det kunne vanskeliggjøre våre undersøkelser, både i Norge og utlandet. Dette måtte veies opp mot det sannsynlige scenario der selskapet med over 20.000 ansatte og «øyne og ører overalt» uansett ville få rede på vårt arbeid når vi tok kontakt med kilder.

Vi bestemte oss derfor tidlig i arbeidet å være åpne overfor selskapet om at vi planla en «en bredt anlagt historie» om selskapets satsninger i USA. Det betød at vi i første omgang tok kontakt med

offisielle Equinor-kilder med helt åpne spørsmål om den amerikanske virksomheten. Senere, etter fullført research og nærmere publisering, kunne vi kontakte de samme kildene med nye spørsmål. Hele veien var vi klar over at Equinor stiller krav til at spørsmålene de får er presise og basert på fakta. Uten det kom vi ingen vei med kritiske spørsmål.

5.6 Fase 6: Metode: Strategisk forarbeid i London

Som nevnt arrangerer Equinor hvert år kapitalmarkedsdag i London, hvor selskapet gir et bilde av finansiell status og oppdaterer investorer på eventuelle endringer i strategi og mål. Det var viktig for oss å delta på den i februar 2020 for å høre det siste om USA fra toppledelsen i selskapet, samtidig som vi også kunne møte internasjonale analytikere og andre som følger Equinor tett. Denne dagen fikk vi den offisielle versjonen av situasjonen i USA. Og den lignet fint lite på det som stod i permene vi snart pakket ned i koffertene.

5.7 Fase 7: Reise til USA

I slutten av februar reiste Lars Backe Madsen, Morten Ånestad og fotograf Jan Johannesen til USA. Vi skulle besøke Houston, Austin og prærien i Nord-Dakota. Hensikten med turen var blant annet å se virksomhetene på nært hold, fremskaffe ny informasjon og kanskje viktigst av alt: møte kilder som kunne verifisere funn og fortelle om hva Equinor egentlig hadde drevet med i USA. Vi hadde flere tentative avtaler, men også et problem: Kildene ville være anonyme.

5.7.1 Utfordring: Taushetserklæringer og frykt for søksmål

I Norge er vi kjent med varslervern og det generelle kildevernet vi som journalister jobber etter. I USA dukket det opp nye juridiske problemstillinger knyttet til kontakten med oss. I tillegg til kildevernet, var flere av våre internasjonale kilder svært opptatt av hvilke erstatningsansvar de risikerte ved å snakke med oss. De hadde signert ansettelsesavtaler hvor de anså at risikoen for å bli erstatningsansvarlige overfor Equinor var til stede. Derfor var flere av våre kilder i kontakt med advokater, både før og under vårt besøk, selv om vi lovet dem samtaler under fullt kildevern. Disse juridiske avklaringene gjorde at møter ble utsatt, og også at møter ble avlyst.

På sett og vis var det ikke bare overraskende, siden det blant annet var snakk om høyst diskrete internrevisorer, som «aldri» snakker med pressen. Noen sa blankt nei til å snakke, men kunne peke videre mot andre kilder. Noen kunne snakke med oss anonymt, siden vi hadde reist så langt. Vi klarte omsider å overtale et godt antall kilder til å møte oss til fortrolige, anonyme samtaler.

5.7.2 Metode: Organisering av kildemøter i USA

Vi hadde en rad med møter over flere dager i Texas. Et eksempel på hvordan det kunne utarte: I Houston leide vi et møterom på et diskret forretningshotell. Kildene var som nevnt svært opptatt av kildevern. Vi måtte sørge for at kildene ikke møtte hverandre. Derfor kom kildene inn ett sted på hotellet, men ble geleidet ut et annet, gjerne via en baktrapp som førte ut til en parkeringsplass eller en kjeller. Slik hindret vi at ingen møtte hverandre, både fordi vi selv ikke ønsket det, og fordi kilder hadde krevd det. Vi la inn god tid mellom møtene for å være på den sikre siden.

De kildene vi møtte i USA motsatte seg i hovedsak ikke lydopptak, så lenge de slapp å stå frem med navn. Vi sikret oss derfor over 20 timer med lydopptak bare fra kildemøter. De fleste møtene startet forsiktig, og vi var i starten varsomme med å si for mye om hva vi selv hadde av informasjon. De gangene vi forstod at en kilde ikke bare var villig til å snakke, men at vedkommende også satt på nye, viktige opplysninger, tok vi opp permene med rapporter. Ved å være åpen med hva vi satt på, hjalp vi også kildene med hukommelsen. Rapportene var tekniske, men dette var personer som kjente til detaljene, årsakene og historiene bak det som fremkom blant annet i de røde rapportene fra internrevisjonen. Ikke bare verifiserte de opplysninger, de kunne gi detaljerte beskrivelser om hva de ulike punktene egentlig handlet om og supplere med nye navn, oppdatert informasjon og føre oss videre inn i materien.

5.7.3 Spesiell erfaring: Respektløse amerikanere

En interessant generell observasjon vi gjorde oss, var at amerikanske kilder, når de valgte å snakke, var mer direkte og mindre forbeholdne enn de norske. Det var snakk om flere høyst rutinerte og faglig kompetente mennesker med erfaring fra internasjonal olje og finans. De syntes ikke å ha den samme respekten for Equinor som vi er vant til her i landet. Det var først og fremst i samtaler med amerikanske kilder vi fikk innsyn i hva slags forretningskultur som hadde utviklet seg på det norske oljeselskapets USA-kontor. En av dem sa at selv oljecowboyer i Houston himlet med øynene når de så hvordan Equinor-folk sløste med penger og prøvde å vise seg frem i USA. Høflige revisorer fortalte at de aldri hadde sett maken til slurv og sløsing i oljebransjen.

Noen av kildene møtte vi flere ganger over flere dager, og vi utviklet et tillitsforhold. Til slutt var det en som tok et stort skritt.

5.7.4 Det tredje gjennombruddet: Internrevisor står frem

Vi hadde møtt den erfarne internrevisoren Robert Gronwaldt flere ganger, og han hadde fortalt oss mye om det indre livet i Equinor. Dagen før vi skulle forlate Houston, inviterte vi ham til lunsj på en diskret restaurant der ingen kunne kjenne oss igjen. Tanken var å gjøre et siste forsøk på å overtale ham til å være åpen kilde, eller «go on record», som de sier der borte. For sikkerhets skyld lot vi fotografen vente på et hotellrom, der han med overdreven optimisme hadde rigget opp et videokamera. Nede i restauranten bestilte vi hver vår salat. Vi fornemmet at revisoren snakket mindre enn før, og ble kanskje bekymret. Mens han spiste salaten, ble han plutselig stille. Han la bestikket på bordet og sa han hadde tenkt seg om. Det var noe han ville si, sa han og satte øynene rett imot oss med disse ordene. «Sannheten må frem. Jeg stiller opp.»

En av oss ringte straks opp til fotografen. Vi betalte salaten før den var spist opp. Robert Gronwaldt ble med opp på rommet, som for sikkerhets skyld så ut som et rom fra en eller annen amerikansk politisk thriller fra Washington DC, eller i hvert fall syntes vi det.

Robert Gronwaldt satte seg i en stol ved vinduet. Gardinene var trukket for. Fotografen gjorde tegn til at opptaket var i gang. Og Gronwaldt snakket i en halv time uten stans.

5.7.5 Metode: Offisielle intervjuer

Vi møtte tidligere USA-sjef Bill Maloney i Houston. Selv om det var fem år siden han hadde sluttet i Equinor, hadde han varslet selskapets ledelse om at han skulle møte oss. Under intervjuet nevnte han ingen av de utfordringene som vi kjente fra internrevisjonsrapportene, og han ville heller ikke gjøre det da vi senere konfronterte ham med mer detaljerte spørsmål.

Vi dro til Austin og intervjuet Bud Brigham, en mangemilliardær og oljemagnat som sjelden gir store intervjuer. Avtalen fikk vi til etter lang tid med grundig kildearbeid. Det var denne mannen som solgte selskapet Brigham Exploration til Equinor for 4,4 milliarder dollar i 2011. Han var skuffet over hvordan Equinor hadde forvaltet selskapet han en gang eide.

5.7.6 Metode: Rettsdokumenter bare ved oppmøte

Som tidligere nevnt er rettsdatabasen <https://pacer.uscourts.gov/> nyttig, men ikke fullstendig. Vi brukte derfor mange timer i rettsbygningen i Williston i Nord-Dakota. Det er denne byen opp mot grensen til Canada som er senteret for Equinors virksomhet på prærien, og hvor selskapet har tapt svært mange milliarder. Her er Equinor også involvert i svært mange rettsaker. Selv innenfor rettsbygningen, der bevæpnet politi står og følger med, var det ikke nødvendigvis enkelt å få ut dokumenter om rettsprosesser Equinor var involvert i, siden det opptil flere ganger ble krevd passord vi ikke kunne få. En hjelpsom ansatt hjalp oss imidlertid ved å bruke egne adgangskoder. Vi ga henne en bestilling på hva vi trengte. For noen titall dollar fikk vi med oss et hundretalls dokumenter i kofferten, deriblant interessante navn på aktører som var i konflikt med Equinor. Dette ville neppe vært mulig å få til uten personlig oppmøte.

Et advokatkontor som holder til i enden av hovedgaten i Williston går igjen i mange av søksmålene

Equinor er involvert i. Dette var rettstvister vi ikke kjente til før avreise, men som hadde dukket opp i dokumentene vi hadde med oss ut fra rettsbygningen. Vi fant adressen, tok bilen dit, uten avtale, og snakket med resepsjonisten. Hun ville ikke la oss snakke med noen advokat. På veien ut tok vi med et visittkort som lå ved siden av konfektskålen, tok kontakt med vedkommende og fikk etter hvert viktig informasjon om de mange søksmålene som nå rettes mot Equinor i USA.

5.7.7 **Utfordring: Observasjon i Nord-Dakota**

Før vår tur til Nord-Dakota hadde vi spurt Equinors informasjonsavdeling om mulighet til å besøke kontorene og representanter for selskapet. Det fikk vi ikke anledning til. Forklaringen var at selskapet ikke hadde representanter der da vi besøkte området, og vi var etter hvert klar over at selskapet stort sett bare hadde innleide folk der. Selskapet fulgte godt med under vårt besøk likevel. En morgen da vi kjørte rundt og besøkte et produksjonssted med oljepumper, fikk vi en henvendelse fra selskapets informasjonsavdeling i Oslo. Vi var observert, og selskapet advarte oss om å gjøre noe som kunne være i strid med selskapets sikkerhetsbestemmelser.

5.7.8 **Metode: Kalkun- og biljakt**

Under et kildemøte i Texas ble vi klar over at Equinor i mange år var sponsor for noe som het Houston Livestock Show & Rodeo, en årlig festival i oljebyen, der lokale oljemagnater og andre med penger kjøper okser, geiter og kalkuner på auksjon. Kilden hadde jobbet som frivillig på festivalen. Den samme personen hadde også vært involvert i en prosess der Equinor (Statoil) ved en feiltakelse betalte 3,5 millioner dollar i stedet for 35.000 dollar for en regning til festivalen.

Vi begynte å undersøke Equinor og festivalen nærmere, og i en lokalavisartikkel fra 2014 stod det til vår overraskelse at Equinor faktisk selv hadde kjøpt kalkun i Houston og at den kostet 700.000 kroner. Denne opplysningen virket så usannsynlig at vi måtte finne flere kilder. Vi kontaktet festivalen og fant ut at den hvert år gir ut et eget program med katalog over alle dyrene som er blitt kjøpt for høye summer. Og ganske riktig: Equinor (Statoil) hadde ikke bare kjøpt kalkun i 2014, men i flere år etter hverandre. Til sammen hadde selskapet betalt millionbeløp for kalkuner på disse auksjonene, i et forsøk på å fremstå som lokal støttespiller og storhet i Texas.

Festivalen i 2020 ble tilfeldigvis arrangert under vårt besøk i Houston. Fotografen dro dit og fikk dokumentert hvordan det ser ut der i dag. Equinor kjøpte ingen kalkun da vi var der.

DNs bilder av de lave sportsbilene til toppledelsen i selskapet, irriterte Equinor. Bildene var et eksempel på at den norske ledelsen i USA hadde en litt annen fremtoning enn den ville hatt i Norge. En kilde i selskapet som vi fikk kontakt med, hadde flere år tidligere tatt bilder av bilene fordi vedkommende fant dem iøynefallende. Nå kom bildene til nytte.

5.7.9 **Utfordring: Tilbake til covid19**

I ettertid kan vi vel si at vi var heldig med timing. Vi dro til USA før man i Norge begynte å snakke om karantener knyttet til koronapandemien. I løpet av to uker hadde vi mellom 15 og 20 mellomlandinger på ulike flyplasser, og vi var i flere av byene og statene som ble hardest rammet av pandemien. Etter cirka to uker returnerte vi fra USA og dro rett i isolasjon på våre respektive hjemmekontorer. Dette var i en så tidlig fase av pandemien at vi til tross for klare symptomer på covid19, ikke fikk teste oss, men kun ble bedt om å være i isolasjon.

5.8 **Fase 8: Politisk håndtering**

Parallelt med at vi undersøkte de faktiske forhold rundt Equinors virksomheter i USA, begynte kartleggingen av de politiske prosessene i Norge. Hva visste Equinors største eier – den norske staten – om hvordan det hadde gått med USA-investeringene? Hva hadde olje- og energidepartementet fått vite – og ikke vite – underveis? Hvordan hadde staten ved olje- og energidepartementet forvaltet sitt eieransvar?

5.8.1 Metode: Politisk kartlegging

Første steg var å kartlegge hva som var sagt offentlig fra statsrådene fra 2011 og frem til i dag. Vi gjorde søk i A-tekst for å se hva som var formidlet via pressen, og ba om innsyn i statsrådenes årlige redegjørelser til Riksrevisjonen.

Riksrevisjonen har et ansvar for å kontrollere at statens midler forvaltes på en forsvarlig måte, deriblant gjennom selskapskontroll. Dette betyr at de kontrollerer Olje- og energidepartementets eierskapsutøvelse overfor Statoil.

Vi gikk gjennom redegjørelsene samtlige olje- og energiministre har holdt for Riksrevisjonen om Statoil og Equinor i USA siden oppkjøpet av Brigham Exploration Company i 2011 og frem til i dag. Overraskende nok hadde verken Ola Borten Moe (Sp), Tord Lien (FrP) eller Terje Søviknes (FrP) berørt de stadig voksende tapene. Med andre ord var det lite å spore i statsrådenes redegjørelser overfor sitt eget kontrollorgan om omfanget av tapene på amerikansk jord.

Vi gjorde så søk i Stortingets databaser over olje- og energiministerens redegjørelser og svar på muntlige og skriftlige spørsmål til Stortinget for å se om statsrådene underveis hadde gitt Stortinget informasjon om helsetilstanden til Equinors utenlandssatsninger. Vi gjennomgikk også Stortingets behandling av eierskapsmeldingen, selve eierskapsmeldingen fra 2019 og 2014, og Riksrevisjonens kontroll med statlige selskap, for å danne oss et bilde av hvordan staten som eier opptrådte overfor Equinor, med særlig blick på utenlandsinvesteringene. Heller ikke dette ga noen avkastning.

5.8.2 Metode: Innsynsbegjæringer

I neste fase gikk vi mer målrettet til verks og ba om innsyn i all korrespondanse mellom politisk ledelse i Olje- og energidepartementet (OED) og Equinor om selskapets internasjonale virksomhet, spesifikt om investeringene i USA i perioden 2011-2020. Vi ba også om innsyn i referatene fra de årlige møtene mellom OED og Equinor om utenlandsinvesteringene i perioden 2011-2020.

Det var noen punkter som kunne tyde på at staten som eier hadde stilt spørsmål ved Equinors USA-virksomhet:

1. I 2014 anbefalte Finanstilsynet Statoil å skille ut investeringene i USA i sine finansielle rapporter. Dette var et råd selskapet valgte å ikke følge. Vi ba om innsyn hos Finanstilsynet i all korrespondanse mellom dem og selskapet i denne saken for å forsøke å danne oss et bilde av hva som hadde skjedd i dette spørsmålet.
2. I 2015 hyret OED inn Arctic Securities for å analysere Statoils utenlandsinvesteringer. Vi stilte oss spørsmål om hvorfor OED ønsket seg en slik analyse, og ba om all korrespondanse til og fra OED, Arctic og Statoil rundt dette.
3. I juni 2017 ba Riksrevisjonen om et eget møte med olje- og energidepartementet for å få en gjennomgang av Statoils internasjonale virksomhet. I mars samme år hadde OED selv bedt om et møte med Statoil for å få informasjon om USA-investeringene. Riksrevisor Per Kristian Foss sa til DN at Riksrevisjonen ikke ville gå i gang med ytterligere undersøkelser. I brev til Riksrevisjonen uttrykte OED skepsis over innblanding. Vi ba om innsyn i all korrespondanse rundt dette, samt i alle dokumenter tilknyttet riksrevisjonens undersøkelse av saken, for å kartlegge hva som var foranledningen til Riksrevisjonens spørsmål og hvorfor saken ble lagt til side.

5.8.3 Utfordring: Avslag og stengte dører

Det tok lang tid før vi fikk svar på innsynsforespørlene, og vi måtte purre i flere omganger for å få svar. Noen ganger fikk vi innsyn, men en rekke av innsynsbegjæringene ble avvist, og vi ble stadig mer klar over at de statlige myndigheter ikke tillot for mye åpenhet rundt Equinors USA-virksomheter.

Avslagene ble blant annet begrunnet slik:

Den konkrete vurderingen om en skal benytte muligheten til å unnta dokumentet, har OED lagt vekt på

at dette er interne referater fra møter mellom OED og selskapet. I møtene diskuteres temaer og enkeltsaker som hver for seg og samlet er av en slik karakter at det vil kunne begrense en fri, god og åpen dialog dersom dette skulle gjøres offentlig tilgjengelig. Det gjelder ikke bare informasjon fra selskapet, men også temaer og problemstillinger departementet tar opp overfor selskapet. Etter en konkret vurdering finner OED at det er nødvendig å unnta dokumentet fra offentlig innsyn med hjemmel i offentleglova § 23 fjerde ledd.

Vi fikk stadig avslag også da vi ba om merinnsyn, gjerne formulert på denne måten:

Departementet har vurdert merinnsyn etter offentlighetsloven § 11 og har kommet til at behovet for unntak veier tyngre enn hensynet til offentlighet..

5.8.4 Metode: Politiske bakgrunnsamtaler

Utover innsyn og kartlegging av skriftlige kilder, hadde vi et tosifret bakgrunnsamtaler med relevante kilder i det politiske miljøet og embetsverket for å få en forståelse av og svar på hva OED har visst og ikke visst underveis og hvordan staten har forvaltet sitt eieransvar overfor Equinor. Samtalene ga et klart inntrykk av manglende politisk oppfølging og at ingen av partiene hadde vært spesielt opptatt av å stille spørsmål rundt Equinors amerikanske investeringer.

5.9 Fase 9: Faktasjekk, konfrontasjon og publisering

Vi hadde fått verifisert sensitive opplysninger, sikret viktige kilder og gjort beregninger som kunne tyde på at Equinor hadde tapt 200 milliarder kroner i USA. Det begynte samtidig å bli klart at Olje- og energidepartementet ikke var spesielt interessert i å være altfor åpen om sitt eierskap i Equinor. Vi innså at saken derfor kunne vokse til å bli en politisk sak og planla et lengre løp med publisering av flere saker.

5.9.1 Metode: Ekstra og svært omfattende faktasjekk

Store dokumentarer med sensitivt materiale krever ekstra runder med faktasjekk. Underveis i arbeidet hadde vi dobbeltsjekket at alle detaljer fra rapporter og kildemøter var riktig oversatt og gjengitt, og vi hadde kryssjekket med informasjon vi hadde hentet inn fra alle andre eksterne og interne kilder. Da vi nærmet oss publisering, hadde vi nok en runde med dette – sammen med redaktører. Bare denne siste runden med faktasjekk tok en hel arbeidsuke og er den mest omfattende noen gang i Dagens Næringsliv.

5.9.2 Metode: Konfrontasjon

Selskapet hadde i bortimot et halvt år vært klar over at vi jobbet med en større reportasje om USA-virksomhetene, men visste ikke hvilket materiale vi satt på. Cirka to uker før endelig publisering, sendte vi selskapets ledelse en lang rekke spørsmål per epost. I denne eposten redegjorde vi for hvilke sentrale dokumenter og opplysninger vi nå var i besittelse av. De fikk ekstra lang svarfrist, siden det var et svært omfattende sett med spørsmål.

5.9.3 Spesiell erfaring: Sentraliserte svar

En rekke ansatte og tidligere ansatte i Equinor hadde krav på samtidig imøtegåelse. Vi forsøkte å få disse personene til å svare oss direkte, enten ved å ringe privat eller ta kontakt via epost eller telefon til kontoradressen, men vi ble nesten hele tiden henvist til selskapets informasjonsavdeling. Alle våre spørsmål til Equinor gikk derfor i stor grad via én enkelt person i den avdelingen, som kontrollerte og koordinerte alle spørsmål og svar. Det skapte spesielle utfordringer. For eksempel avdekket vi en åpen konflikt mellom selskapets ledelse og internrevisjonen, der det helt åpenbart var motstridende virkelighetsoppfatninger. Våre spørsmål til begge parter måtte likevel gå via denne ene personen, som koordinerte svarene fra begge partene. Denne praksisen gjorde det til tider vanskelig for oss å vite hvem som faktisk hadde svart på spørsmålene våre.

5.9.4 Metode: Direkte møte

Etter at Equinor mottok vår første store pakke med spørsmål, ble vi i slutten av april 2020 invitert av

pressetalsperson Bård Glad Pedersen til et direkte intervju i Stavanger med konserndirektør Torgrim Reitan. Selskapet hadde nå satt inn betydelige ressurser. Både kommunikasjonsavdelingen, juridisk avdeling, regnskapsavdelingen og internrevisjonen, i tillegg til deler av konsernledelsen og staben rundt var involvert.

Vi hadde hele tiden forsøkt å ha en åpen dialog med Equinor, blant annet for å rydde unna eventuelle uklarheter og misforståelser. Dette har vært et viktig bidrag til faktasjekk, i det som kan sies å ha vært et komplekst og krevende materiale.

5.9.5 Spesiell erfaring: «Korrupsjonstallet»

Våren 2020 forelå det ikke noen revisorbekreftede tall som viste det korrekte økonomiske bildet for Equinors olje- og gassvirksomhet i USA. Det var viktig for oss å være sikre på hva de samlede tapene faktisk var, men Equinor var ikke spesielt tydelige. Under det nevnte møtet brukte vi derfor mye tid på å drøfte om de samlede tapene i USA var på over 200 milliarder kroner. Våre regnestykker, som redegjort for under punkt 5.4.1, viste tap på minst 180 milliarder kroner. Mot slutten av møtet ga Equinor-ledelsen plutselig beskjed om at vi kunne «erfare» at de samlede tapene i USA var på over 200 milliarder kroner. De viste nå til en isolert opplysning langt bak i årsrapporten for 2019, der det stod et bestemt tall. Tallet var på 20,4 milliarder dollar, mer enn 200 milliarder kroner etter dollarkursen den dagen. Dette tallet er frikoblet fra det ordinære regnskapet og fremkommer som følge av en forskrift, som av korrupsjonspreventive hensyn pålegger alle selskaper som driver med utvinning av blant olje og gass om å rapportere innbetalinger til myndigheter i land de opererer i.

Det isolerte tallet er en såkalt tilleggsinformasjon i årsrapporten. For året 2019 kom opplysningen frem i en tabell på side 288 under punktet «Kontekstuell informasjon på konsernnivå». Kolonnen opptjent egenkapital viste tallet 20.407 millioner dollar. Fotnote fem nederst på samme side beskrev kolonnen slik: «Opptjent egenkapital på konsernnivå inkluderer omregningsdifferanser og innregnede inntekter og kostnader fra egenkapitalkonsoliderte investeringer i konsolidert oppstilling over endringer i egenkapitalen i konsernregnskapet».

Styremedlemmer, eiere og finansanalytikere reagerte med at tallet var godt gjemt og nytt for dem.

5.9.6 Spesiell erfaring: Helge Lund

Tidligere konsernsjef Helge Lund fikk mye kritikk i vår historie. Han hadde derfor et åpenbart krav på samtidig imøtegåelse. Lund har aldri kommentert spørsmål om Equinor etter at han sluttet i 2014, og et problem var mangel på oppdaterte kontaktpunkter. Vi måtte derfor ta kontakt med det internasjonale energiselskapet BP, der Lund er styreleder, og fikk hele tiden svar tilbake om at Lund ikke hadde noen kommentar.

Etter purringer fikk vi bekreftelser fra BP om at Lund hadde lest og forstått våre spørsmål og tilhørende faktagrunnlag, men likevel ikke ville svare. Dette gjentok seg hver gang vi stilte ham spørsmål og etter mange uker fikk vi endelig en avtale med ham. Ikke gjennom BP, men gjennom vår faste kontaktperson i Equinor.

5.9.7 Spesiell erfaring: Equinors brev

Etter at vi hadde sendt Equinor spørsmål, og før dokumentaren ble publisert, begynte Equinor å jobbe politisk. Ved å søke i de offentlige postjournalene fant vi ut at både Statsministerens kontor og Finansdepartementet mottok brev fra Equinor med forklaringer og invitasjon til møter bare én time etter at Dagens Næringsliv publiserte sin første dokumentar om USA-skandalen. Dette er noe vi aldri har opplevd før, men det viser hvor aktive og tette tilknytninger selskapet har til de øvre politiske sjikt.

5.9.8 Metode: Fortellerteknikk

Datamaterialet og mengden med finansiell, juridisk og oljeteknisk informasjon var blitt omfattende. Dagens Næringsliv har en del lesere som forstår denne typen detaljert informasjon, men vi ønsket å nå ut til et bredere publikum enn avisens kjernelesere. Vi mente at denne saken var viktig, og

at den er innenfor et bredere samfunnsoppdrag. Vi kombinerte ulike fortellergrep for å drive saken fremover. Underveis i vår research hadde vi observert flere detaljer, både av vesentlig og kuriøs art, og mye av det vi hadde sett og hørt i USA ble viktige elementer i den fortellingen vi skulle lage. Elementer som at Equinor kjøpte noen av verdens dyreste kalkuner på auksjoner i Texas, at den norske ledelsen i USA kjørte rundt i påfallende sportsbiler og at det lå kvitteringer for mange millioner dollar og fløt rundt på et kontor i Austin, var blant slike billedliggjørende detaljer. Samtidig var vi opptatt av at all vesentlig informasjon knyttet til tekniske beregninger og regnskapsopplysninger var pinlig korrekte. Artikkelen ble den mest leste og konverterte av alle pluss-artiklene i Dagens Næringsliv i 2020, kun slått av den store pinnekjøtttesten før jul.

5.9.9 Metode: Digital presentasjon

Alle artiklene våre ble først publisert digitalt. Den første dokumentaren var startskuddet på en lang serie, og den digitale presentasjonen var viktig. Vi tenkte at den ville bli mest lest på mobil, så alt som ble laget til presentasjonen hadde mobilformatet som utgangspunkt.

Vi valgte å lage en inngang til saken med illustrasjoner og tekstplakater for å kunne visualisere hovedpoengene i saken på en helhetlig og engasjerende måte. Ideer og skisser til illustrasjoner skulle fungere i høyde, og ble tilpasset til større skjermer når vi så at inngangen fungerte som vi ønsket. Illustrasjonene ble laget i Illustrator og animasjonene lagt på i After Effects.

Selve saken ble visualisert i Vev. Det er et program hvor vi kan lage ulike versjoner, med ulikt innhold tilpasset ulike skjermstørrelser. For eksempel passer noen bilder veldig godt som heldekkende høydebilder på mobil, mens breddebilder ikke alltid fungerer i mobilformat. Bildevalg og tekstflyt ble derfor justert etter enhet. Vi lagde tre versjoner: for mobil, nettbrett og desktop.

Videoer ble også redigert i bredde- og høydeversjon for å gi best visning både på stående og liggende skjermer. Den første dokumentaren inneholdt tre videoer med internrevisor Robert Gronwaldt fra Houston. Senere laget vi flere videoer tilknyttet nyhetsløpet.

5.10 Fase 10: Oppfølginger og nye avsløringer

Den første dokumentaren ble publisert digitalt onsdag 6. mai 2020, og på papir lørdagen etter. Vi hadde forberedt et langt løp med nye saker. Oppfølgingene gikk langs to akser:

1. Nye substansielle avsløringer om selskapets virksomhet.
2. Politisk oppfølging

5.10.1 Utfordring: Equinor spinner

De første dagene etter publiseringen av vår første dokumentar, så vi resultater av at Equinor hadde forberedt seg. Selskapet sa til offentligheten at det hele tiden hadde vært åpne om det som hadde skjedd i USA. Denne versjonen presenterte de også til alle andre medier som begynte å dekke saken. Også ledende politikere fikk denne versjonen. I et intervju 13. mai sa den nye olje- og energiministeren, Tina Bru (H), at staten som eier var blitt tilstrekkelig informert av Equinor hele veien, og at hun og departementet var blitt kjent med et samlet tap på 20,4 milliarder dollar i årsrapporten for 2019. Vi stilte stadig nye spørsmål til statsråd Bru om når hun ble kjent med tallet 20,4 milliarder dollar, og svarene skulle forandre seg.

5.10.2 Utfordring: «Gammelt nytt»

Avsløringene i Dagens Næringsliv førte til at Equinor fikk kritikk fra politikere, analytikere, presse og andre som fulgte med på sakene. Selskapet forsvarte seg stadig med at tallet på 20,4 milliarder dollar burde være kjent og at de alltid hadde informert i tråd med lover, regler og vanlig praksis.

Det ble raskt avvist. I tur og orden bekreftet blant annet olje- og energiminister Tina Bru, styremedlemmer, ledende finansanalytikere og investorer at tallet var ukjent for dem og at tapene var mye større enn de tidligere hadde trodd. Det var bred enighet om at Equinor ikke hadde informert tydelig om tapene i USA. Equinor innrømmet etter hvert at det hadde vært rot og kaos i USA-

virksomhetene, men la til at dette var gammelt nytt og at de nå hadde ryddet opp.

5.10.3 Metode: Beskrivelse av ukultur

Equinor er et selskap med røtter i det norske sosialdemokratiet. Staten er største eier. Da vi publiserte en ny reportasje om hvordan ledelsen ved Equinors USA-kontor hadde sikret seg lukrative lønninger og bonuser langt over det normale i det internasjonale oljemarkedet, ble kritikken mot selskapet forsterket. Saken hadde vi utviklet over tid, etter å ha fått tilgang til en kritisk rapport som hadde ligget gjemt i USA. Ved å snakke med ansatte i Equinor, forstod vi at denne «lønnsfesten» hadde vakt oppsikt også internt, og var et av flere beviser på manglende kostnadskontroll i Houston og Austin.

Pengebruken på de to kontorene i Texas ble internt omtalt som en ukultur. Det handlet ikke bare om komfortable kompensasjonsordninger, men om generell ekstravaganse. Vi kartla blant annet priser og trafikk på den dyre direkteruten mellom Stavanger og Houston, som bare hadde business class. Via eiendomsmeglere i Houston fikk vi bekreftet at Equinor leide et av de dyreste byggene i byen, og kontorene var innredet med spesielt kostbare designmøbler.

Den løsslupne pengebruken ble også understreket gjennom bonuser som ble betalt enkelte ledere i tidligere Brigham Exploration. Dette var opplysninger vi fant via målrettede søk i amerikanske rettsdokumenter. Sakene om ekstravaganse og ukultur bidro til å tegne et bilde av et selskap som ikke bare sløste med penger, men også belønnet dem som sløste. I Norge ble det hevdet at den påståtte ukulturen var en arv fra det amerikanske selskapet. Vi gjorde et nytt intervju med Bud Brigham som sa det motsatte.

5.10.4 Utfordring: Equinor spinner mer

Equinor gjentok stadig at årsaken til giganttapene i USA var prisfall på olje og gass. På den måten tegnet de et bilde av at de hadde hatt «litt uflaks», og at tapene ikke kunne relateres til dårlig drift og manglende kontroll.

Opprullingen av saker førte til at Equinor engasjerte revisjonsselskapet PwC til å granske selskapets USA-virksomhet. Granskningsrapporten var svært kritisk til forretningsprosessene i Equinor og bekreftet våre avsløringer. Rapporten slo også fast at ledelsen i Equinor hadde trumfet gjennom kostbare milliardoppkjøp, til tross for interne advarsler.

Flere andre eksperter påpekte i tillegg at nettopp risikoen knyttet til høye olje- og gasspriser er noe av det viktigste et oljeselskap må ha kontroll på. Vi publiserte også flere artikler at selskapet hadde langt høyere forventninger til prisene enn det andre sammenlignbare konkurrenter hadde. I tillegg hadde det investert tungt i USA i en periode da alt var dyrt. Utover høsten innrømmet tidligere konsernsjef Helge Lund at selskapet hadde bommet på sine oljeprisanslag. Tidligere styreleder Svein Rennemo beklaget og sa at styret aldri burde ha kjøpt seg så tungt opp i USA.

5.10.5 Spesiell erfaring: Innrømmelsene

Gjennom flere måneder hadde vi forberedt politisk oppfølging, og sakene skapte umiddelbart politiske reaksjoner. Olje- og energiminister Tina Bru måtte forklare seg for Stortinget. Samtlige partier kritiserte Equinor for manglende åpenhet rundt ukultur og enorme tap. Både nåværende og tidligere styreledere og konsernsjefer måtte forklare seg i en åpen høring i Stortinget, der de beklaget USA-investeringene og innrømmet feilgrep. Tre tidligere olje- og energiministere måtte også forklare seg. Et flertall i energi- miljøkomiteen vedtok at staten må ha sterkere styring og kontroll over Equinor. Noen dager etter høringen kom rapporten fra Riksrevisjonen, som også hadde satt i gang granskning etter våre avsløringer. Riksrevisjonen gransket statens rolle som eier av Equinor, med særlig blick på tapene i USA. Staten fikk kritikk for å ha vært for å ha vært sløv, passiv og for lite opptatt av lønnsomhet.

5.10.6 Metode: Demokratisk press

Kort tid før høringen skulle holdes i Stortinget, kunngjorde energi- og miljøkomiteen at den skulle

lukkes. Begrunnelsen var at det kunne lekke ut «børssensitive opplysninger», noe som var underlig, siden det ville bety at kun én eier, staten representert ved stortingsmedlemmer, ville få slike sensitive opplysninger. Det ville vært brudd på børsreglene om innsideinformasjon. Vi kontaktet Oslo Børs, som advarte Stortinget med at man her måtte være varsom, og fra Equinor fikk vi vite at de ikke ville lekke børssensitive opplysninger. Vi hentet inn kommentarer fra analytikere, jurister, andre eiere og opposisjonspolitikere som krevde åpen høring. Vi skrev også flere kommentarer. Til slutt snudde Stortinget. Høringen ble åpnet.

5.10.7 Metode: Bakgrunnssjekk av lederkandidater

Samtidig som nye saker ble rullet opp, var det klart at Equinor hadde påbegynt en prosess for å finne ny konsernsjef etter Eldar Sætre, som i august 2020 varslet sin avgang. Våre saker ga oss tilgang på kilder som satt tett på denne prosessen. Vi avdekket at det var fire interne kandidater til stillingen og startet nå en detaljert gjennomgang av bakgrunnen til de fire. Amerikanske rettsdokumenter og kildesamtaler viste blant annet at den eneste kvinnen blant de fire, Irene Rummelhoff, hadde vært mer direkte involvert i USA-investeringene enn det som var kjent. I databasen til det amerikanske kredittilsynet, SEC, fant vi dokumenter om et selskap som het Fargo Acquisition Inc, der hun var oppført som president. Det var dette selskapet, kontrollert av Equinor, som formelt stod som kjøper av Brigham Exploration i 2011.

To andre kandidater hadde også vært involvert i Equinors aktiviteter i Nord-Amerika, deriblant Torgrim Reitan. Vi fant ut at bare én av kandidatene ikke hadde vært involvert i investeringer i Nord-Amerika, Anders Opedal. Og han ble ny konsernsjef.

5.10.8 Metode: Verifisering av dokumenter fra anonyme kilder

De mange sakene førte til at vi ble satt i forbindelse med nye kilder som tok kontakt via krypterte kommunikasjonskanaler. Vi fikk tilgang til nye interne dokumenter, deriblant internrevisjonsrapporter vi ikke hadde sett før og som bekreftet at situasjonen for Equinor i USA fremdeles er svak og uryddig. Disse hemmelige rapportene var svært viktige, og slo også beina under Equinors offisielle forklaringer. Nå trengte vi heller ikke så lang tid på å få verifisert at dokumentene var ekte.

Etter nesten et helt år med nærlesing av interne Equinor-dokumenter kjente vi nå til strukturer, ordlyd og design på Equinors røde internrevisjonsrapporter. Vi var også bedre rustet til å forstå sjargongen og det kodete språket i rapportene. I tillegg hadde vi kilder vi kunne kontakte for å få verifisert det som stod i disse rapportene. Vi ble derfor trygge på at innholdet var korrekt og sannferdig. Tidlig i oktober kunne vi avsløre at Equinor fremdeles ikke har ryddet opp i USA.

5.10.9 Spesiell erfaring: Nobel-kollisjon

Fredag 9. oktober klokken 11.00 inviterte Equinor og PwC til felles pressekonferanse på Fornebu utenfor Oslo for å presentere granskningsrapporten som er nevnt under punkt 5.10.4. Dette var i samme sekund som Nobelkomiteens leder skulle presentere vinneren av årets fredspris.

5.10.10 Spesiell erfaring: Eget skatteparadis

Etter vår reportasje om at Equinor har plassert sine USA-virksomheter i staten Delaware, som er kjent for manglende åpenhet og blir klassifisert som «skatteparadis» av organisasjoner som Tax Justice Network og Transparency International, sendte Equinor leserbrev til avisen. I leserbrevet skrev pressetalsmann Bård Glad Pedersen at også Dagens Næringslivs søsterselskap, NHST Global Publications, har registrert to datterselskaper i Delaware.

Det var korrekt, men er nå ryddet opp i. Den nye daglige lederen av NHST Global, tidligere Skup-prisvinner og Skup-jury medlem Trond Sundnes, har nå trukket de to datterselskapene ut av Delaware.

6. Konsekvenser

Dagens Næringslivs avsløringer av Equinors virksomheter i USA har fått omfattende konsekvenser, både direkte og indirekte. Dette er noe av det som har skjedd etter at vi publiserte den første dokumentaren 6. mai 2020.

- Selskapet har endret rapporteringsrutiner. Nå er USA et eget segment, som betyr at presse, politikere og analytikere endelig kan få mer innsyn i hva Equinor driver med i USA.
- En granskning nedsatt av styret i Equinor og ledet av revisjonsselskapet PwC har kommet med kraftig kritikk av selskapets USA-virksomheter. Rapporten bekreftet Dagens Næringslivs avsløringer.
- PwC-rapporten anbefaler betydelige endringer i strategi, forretningsutvikling, styring, risiko, internkontroll, lederskap og kultur i Equinor, som nå implementeres.
- Styre og ledelse i Equinor har innrømmet og beklaget mangelen på kontroll i den amerikanske virksomheten. Også tidligere konsernsjefer og styreledere har beklaget overfor Stortinget.

Saken har også fått omfattende politiske konsekvenser. Her er noen:

- Riksrevisjonen fastslo i sin granskningsrapport at staten har opptrådt kritikkverdig som eier og ikke vært nok opptatt av selskapets lønnsomhet.
- Riksrevisjonen konkluderte også med at informasjonen om Equinors virksomheter i USA har vært kompleks og lite tilgjengelig.
- Olje- og energiminister Tina Bru måtte holde redegjørelse for Stortinget, der samtlige politiske partier kritiserte Equinor for manglende åpenhet, dårlig forretningskultur og enorme tap.
- Stortingets energi- og miljøkomite har holdt åpen høring om saken der tidligere statsråder, konsernsjefer og styreledere måtte svare for USA-skandalen.
- Stortingets energi- og miljøkomite laget en innstilling etter høringen. En samlet opposisjon ønsker en sterkere styring av Equinor i fremtiden.
- Olje og energiminister Tina Bru har flere ganger møtt Equinors ledelse og krevd forklaringer på hva som har skjedd i USA.
- Regjeringen har innført et nytt årlig møte med selskapet.

Dette har også skjedd etter at vi publiserte vår første sak våren 2020:

- Etter 40 år i selskapet, gikk konsernsjef Eldar Sætre av høsten 2020. Ingen av kandidatene med fortid i selskapets nordamerikanske virksomhet fikk jobben. Den gikk til den siste kandidaten, Anders Opedal.
- Equinor har vedtatt å legge ned sitt viktige kontor i Austin, USA. Selskapet har trappet ned aktiviteten over hele USA og flere hundre ansatte har mistet jobben. Toppsjefen ved USA-kontoret er blitt sendt hjem til Norge.
- I Dagens Næringslivs første dokumentar 6. mai 2020, kom det frem at de tapene f i USA var på cirka 20 milliarder dollar. Ni måneder senere har tapene økt med 4,1 milliarder dollar, eller 36 milliarder kroner. Det er fire milliarder kroner i måneden.

7. Vedlegg:

7.1 Dokumenter/opptak

- 1) Granskningsrapport fra Pwc (nederst på siden)
- 2) Statsråd Tina Brus orientering til Stortinget
- 3) Energi- og miljøkomiteens innstilling i Equinor-saken
- 4) Debatt i Stortinget om Equinor-saken
- 5) Riksrevisjonens rapport
- 6) Finansanalytikerforeningens gjennomgang av finansiell rapportering

7.2 Oversikt over publiserte artikler i Dagens Næringsliv

Dokumentar:

- 1) 06.05.2020 De hemmelige rapportene

Nyhetsartikler:

- 2) 06.05.2020 Equinor-topp tar selvkritikk
- 3) 06.05.2020 Analytiker hardt ut mot Equinor
- 4) 07.05.2020 Ap og SV vil ha svar fra regjeringen
- 5) 07.05.2020 Eivind Reiten: Vil ha diskusjon om Equinor-splittelse
- 6) 08.05.2020 Statsråd Tina Bru: Ikke hyggelig å lese
- 7) 08.05.2020 Eldar Sætre: Ikke slik vi vil ha det
- 8) 08.05.2020 Statsråd Tina Bru må svare i Stortinget
- 9) 10.05.2020 Ga seg selv millionbonuser
- 10) 12.05.2020 Equinors amerikanske datamareritt
- 11) 13.05.2020 Equinor-eier KLP med kritikk
- 12) 13.05.2020 Statsråd Tina Bru fremskynder Equinor-møte
- 13) 13.05.2020 Styremedlemmer kjente ikke til tapet på 200 mrd
- 14) 14.05.2020 Styremedlem Godal: Lønningene uakseptable
- 15) 14.05.2020 Equinor endrer regnskapsrapportering
- 16) 14.05.2020 Equinor-aksjonær DnB reagerer
- 17) 15.05.2020 Over 100 søksmål mot Equinor i USA
- 18) 16.05.2020 Equinor tok kontakt med Statsministerens kontor
- 19) 16.05.2020 YS-topp: Provoserende
- 20) 18.05.2020 Fellesforbundet: En skamplott i norsk eierskapshistorie
- 21) 18.05.2020 Equinor-topper i møte med statsråd Tina Bru
- 22) 18.05.2020 Tina Bru etter møtet med Equinor-topper
- 23) 19.05.2020 MDG krever granskning
- 24) 19.05.2020 Statsråd krever nytt årlig møte
- 25) 21.05.2020 Ble advart om spekulativ skatteplanlegging
- 26) 22.05.2020 Equinors selskaper i skatteparadis
- 27) 22.05.2020 Politisk reaksjon på skatteparadis
- 28) 24.05.2020 Bud Brigham ut mot Equinor
- 29) 26.05.2020 Støre forlanger nye svar
- 30) 02.06.2020 Professor: Burde skifte ut styret
- 31) 03.06.2020 Endring i Equinor-styret
- 32) 09.06.2020 PwC skal granske USA-investeringene
- 33) 09.06.2020 Professor vil ha uavhengig granskning
- 34) 09.06.2020 Ap og SV åpner for kontrollsak
- 35) 25.06.2020 Intervju Helge Lund
- 36) 10.06.2020 Sp krever egen granskning

- 37) 11.06.2020 Frp-statsråder ordknappe
- 38) 14.06.2020 Toppsjef-kandidat involvert i omstridt USA-kjøp
- 39) 15.06.2020 Equinor risikerer 100 milliarder kroner i nye nedskrivninger
- 40) 18.06.2020 Riksrevisjonen varsler undersøkelser
- 41) 24.07.2020 Fire interne kandidater intervjuet om toppjobben i selskapet
- 42) 21.09.2020 Equinors Austin-kontor legges ned
- 43) 24.09.2020 Avskjedsintervju Sætre: USA-tapene tas mer alvorlig enn han trodde
- 44) 08.10.2020 Ny hemmelig Equinor-rapport avslører fortsatt rot
- 45) 08.10.2020 Barth Eide vil ha svar etter ny DN-avsløring
- 46) 09.10.2020 PwC-rapport: Ledelsen hadde for lite kontroll og får stryk
- 47) 09.10.2020 Equinor-ledelsen presset på for oppkjøp
- 48) 09.10.2020 Stortinget utvider Equinor-høring
- 49) 09.10.2020 Statsråd Tina Bru mener hun ikke har feilinformert
- 50) 09.10.2020 Equinor kjøpte flere kalkuner
- 51) 14.10.2020 Stortinget kaller inn Equinor-topper
- 52) 20.10.2020 Skroter innkjøpssystem etter kritisk revisjonsrapport
- 53) 29.10.2020 Nye milliardtap i USA
- 54) 29.10.2020 Stortinget lukker høringen
- 55) 29.10.2020 Ikke aktuelt for Equinor å gi innsideinformasjon i høring
- 56) 30.10.2020 SV ber energi- og miljøkomiteen om å åpne høring
- 57) 30.10.2020 Storebrand vil ha åpen Equinor-høring
- 58) 30.10.2020 Omkamp om lukket Stortings-høring
- 59) 01.11.2020 Denne listen bruker SV for å åpne høringen
- 60) 02.11.2020 Energi- og miljøkomiteen snur: Åpner høringen
- 61) 03.11.2020 Høring i Stortinget: Equinor tok selvkritikk
- 62) 03.11.2020 Barth Eide: Vil ha sterkere statlig kontroll med Equinor
- 63) 05.11.2020 Analytiker: Den internasjonale satsningen er ikke lønnsom
- 64) 16.11.2020 Torgrim Reitan, tidligere USA-sjef, får ikke fortsette i konsernledelsen
- 65) 07.12.2020 Flertall mener olje- og energidepartementet har vært for passiv
- 66) 09.12.2020 Statsråd Tina Bru anklager AP for å ville petimeterstyre Equinor
- 67) 10.12.2020 Ordkrig i forkant av Stortingets behandling av Equinor-saken
- 68) 15.12.2020 Riksrevisjonens rapport med kritikk av olje- og energidepartementet
- 69) 15.12.2020 Barth Eide om Riksrevisjonens kritikk
- 70) 17.12.2020 Hemmelig notat om ulykker i USA

Video:

- 71) 08.05.2020 Internrevisor: Det var komplett mangel på kontroll
- 72) 11.05.2020 Så mye er egentlig 200 milliarder
- 73) 09.06.2020 Jens Stoltenberg om Equinors pengebruk
- 74) 25.06.2020 Helge Lund snakker om USA-tapene
- 75) 25.06.2020 Er det rot på skrivebordet, er det ofte rot i hodet også
- 76) 08.10.2020 PwC-rapporten klar: Equinor hos statsråd Tina Bru
- 77) 09.10.2020 Eldar Sætre vil ikke kommentere kalkuner
- 78) 09.10.2020 DNtv: Pressekonferanse PwC-rapporten
- 79) 03.11.2020 DNtv: Høring i Stortinget

Kommentarer:

- 80) 06.05.2020 Norges største industriskandale
- 81) 07.05.2020 Kan Equinor-topper bare overse selskapets egne opplysninger
- 82) 07.05.2020 Verdens dyreste armlengde
- 83) 08.05.2020 Åpenhet, det er Equinor det
- 84) 10.05.2020 Helt Texas
- 85) 13.05.2020 Equinors tallskrekke må overvinnes
- 86) 15.05.2020 Equinor villeder

- 87) 18.05.2020 Kan Tina Bru ha tillit til Equinor-styret
- 88) 25.05.2020 Om statens passive eierskap
- 89) 04.06.2020 Den forsvunne pølsemaker
- 90) 09.06.2020 Equinor tar en selfie
- 91) 06.07.2020 Equinor i egenskapt skvis
- 92) 08.10.2020 Rapportene gir et unikt innblikk i Equinors problemer
- 93) 09.10.2020 Equinor skrøt av en ryddejobb som ikke var ferdig
- 94) 29.10.2020 Total skivebom for Stortingets energipolitikere
- 95) 30.10.2020 Stortinget misbruker Equinor for å beskytte seg selv
- 96) 03.11.2020 Å kreve åpenhet er ikke etterpåklokskap
- 97) 15.12.2020 En langsiktig stor og inkompetent eier
- 98) 28.12.2020 Fem teser om hvorfor det gikk så galt for Equinor i USA